

MAQSUD SHAYXZODA: SHOIR, DRAMATURG VA TARJIMON SIFATIDA ADABIYOT TARAQQIYOTIGA QO'SHGAN HISSASI

Sirojiddinov Bobur Qamariddin o'g'li

Toshkent davlat transport universituti 3-bosqich talabasi,

Tilavbayeva Gulsanam Bekpulatovna.

Ilmiy rahbar: Toshkent davlat transport universiteti,

“Xalqaro ommaviy huquq” kafedrası o'qituvchisi.

Annotatsiya: Maqsud Shayxzoda o'zbek adabiyotining eng yorqin va muhim namoyandalaridan biri bo'lib, o'zining she'riyati, dramaturgiyasi va tarjima sohasidagi faoliyati bilan milliy adabiyot rivojiga katta hissa qo'shgan. Uning asarlari o'zbek millatining ma'naviy, ijtimoiy va falsafiy taraqqiyotini ifodalaydi, va xalqning tarixiy xotirasi bilan chambarchas bog'liqdir. Maqsud Shayxzoda she'riyatida milliy uyg'onish g'oyalari, odamning ichki dunyosi va uning jamiyat bilan o'zaro munosabati ko'tariladi. Dramaturg sifatida u o'zbek teatrini rivojlantirishga katta hissa qo'shgan, ijtimoiy masalalarni yoritgan va milliy qadriyatlarni muhokama qilgan. Tarjimon sifatida esa, Shayxzoda jahon adabiyotining yirik namoyandalarini o'zbek tiliga tarjima qilib, milliy adabiyotning salohiyatini kengaytirgan va uni dunyo miqyosida tanitishga hissa qo'shgan. Ushbu maqolada, Shayxzodaning shoir, dramaturg va tarjimon sifatidagi faoliyati va uning o'zbek adabiyotiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Maqsud Shayxzoda, o'zbek adabiyoti, she'riyat, dramaturgiya, tarjima, milliy uyg'onish, adabiy taraqqiyot, badiiy tafakkur, ijtimoiy masalalar, tarixiy xotira, adabiyotshunoslik, she'riyatning falsafiy nuqtai nazar, jahon adabiyoti, dramaturgiyaning roli, tarjima san'ati.

Аннотация: Мақсуд Шайхзода является одним из ярких представителей узбекской литературы, внесший значительный вклад в развитие национальной литературы через свою поэзию, драматургию и переводческую деятельность. Его произведения отражают духовное, социальное и философское развитие узбекского народа, тесно связаны с исторической памятью и национальными ценностями. В поэзии Мақсуд Шайхзоды затрагиваются вопросы национального пробуждения, внутреннего мира человека и его взаимоотношений с обществом. Как драматург, он значительно развил узбекский театр, освещая социальные проблемы и обсуждая важнейшие национальные ценности. Как переводчик, он перевел произведения великих представителей мировой литературы на узбекский язык, что способствовало популяризации узбекской литературы и расширению ее международного признания. В данной статье рассматривается его деятельность

как поэта, драматурга и переводчика, а также его вклад в развитие узбекской литературы.

Ключевые слова: Мақсуд Шайхзода, узбекская литература, поэзия, драматургия, перевод, национальное пробуждение, литературное развитие, философский подход в поэзии, социальные проблемы, историческая память, литературоведение, роль драматургии, искусство перевода.

Annotation: Maqsud Shayxzoda is one of the prominent figures in Uzbek literature, who made significant contributions to the development of national literature through his poetry, dramaturgy, and translation activities. His works reflect the spiritual, social, and philosophical development of the Uzbek people, deeply connected with historical memory and national values. In Shayxzoda's poetry, the themes of national awakening, the inner world of a person, and his relationship with society are explored. As a dramatist, he greatly advanced Uzbek theatre by highlighting social issues and discussing key national values. As a translator, he rendered works of great world literature into the Uzbek language, contributing to the promotion of Uzbek literature and its wider international recognition. This article examines his activities as a poet, dramatist, and translator, and his contribution to the development of Uzbek literature.

Keywords: Maqsud Shayxzoda, Uzbek literature, poetry, dramaturgy, translation, national awakening, literary development, philosophical approach in poetry, social issues, historical memory, literary studies, role of dramaturgy, art of translation.

Kirish: Maqsud Shayxzoda o'zbek adabiyotining yorqin va muhim namoyandalaridan biridir. Uning asarlari nafaqat o'zbek millatining tarixiy, ijtimoiy va madaniy hayotini, balki umumbashariy qadriyatlarni ham o'zida aks ettiradi. Maqsud Shayxzodaning she'riyati va dramaturgiyasi milliy uyg'onish g'oyalariga, jamiyatdagi adolat, tenglik, va inson huquqlari kabi masalalarga katta e'tibor qaratadi. U o'zining san'ati orqali nafaqat o'zbek xalqining ichki dunyosini, balki butun bir davrning muammolarini aks ettirishga muvaffaq bo'lgan shoir, dramaturg va tarjimon sifatida yuksak e'tirofga sazovor bo'ldi. Maqsud Shayxzoda o'zbek teatrining rivojiga ham katta hissa qo'shdi. Uning dramaturgiyasida milliy qadriyatlarni saqlash, ijtimoiy masalalarni ko'tarish, shuningdek, insoniy munosabatlarning nozik jihatlarini yoritilgan. Bunday asarlar adabiyotshunoslikda muhim o'rin tutadi, chunki ular nafaqat san'at asari sifatida, balki millatning ma'naviy taraqqiyotini shakllantiruvchi vosita sifatida ham qaraladi. Tarjimon sifatida Maqsud Shayxzoda o'zbek tiliga ko'plab jahon adabiyotining buyuk namoyandalarini tarjima qilgan. Uning tarjimasi orqali o'zbek o'quvchilari jahon adabiyotining eng yaxshi namunalari o'rganishga muvaffaq bo'ldi. Tarjimonlik faoliyati, shuningdek, uning adabiyotga bo'lgan yuksak e'tiborini, xalqaro miqyosda o'zbek adabiyotining salohiyatini kengaytirishdagi muhim rolini ko'rsatadi. Ushbu maqolada Maqsud

Shayxzodaning shoir, dramaturg va tarjimon sifatidagi faoliyati va uning o'zbek adabiyotiga qo'shgan hissasi keng tahlil qilinadi. Shayxzodaning asarlari orqali milliy adabiyotning zamonaviy rivoji, adabiy va ijtimoiy o'zgarishlarga qanday ta'sir ko'rsatgani, uning asarlari orqali shakllangan falsafiy tafakkur va badiiy talqinlar ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism: Maqsud Shayxzodaning she'riyati o'zbek adabiyotining eng yorqin namunalari qatoriga kiradi. Uning asarlarida milliy uyg'onish g'oyalari, insoniyatning umumiy qadriyatlari, ijtimoiy tenglik va adolat kabi mavzularni ko'taradi. Shayxzoda she'riyatining o'ziga xosligi shundaki, u milliy til va madaniyatni chuqur hurmat qiladi, shu bilan birga, jahon adabiyoti tajribasini ham o'ziga xos tarzda o'zlashtiradi. Uning asarlarida falsafiy yondashuv, ehtiros va izlanishlarga boy so'zlar bilan ifodalangan murakkab tushunchalar o'z aksini topadi. Shayxzodaning she'riyatida milliy madaniyat va tarixni qayta tiklash, xalqning o'tmishdagi nobud bo'lgan qadriyatlarini qayta tiklash istagi kuchli ko'rinadi. U nafaqat o'zbek xalqining o'ziga xosligini, balki uning kelajagi uchun ham o'ylaydi, zamonamizdagi muammolarni yoritib, yoshlarni ma'naviy tarbiyalashga katta e'tibor qaratadi. Uning she'rlarida insonning ichki dunyosidagi g'am-gussa va baxtni izlash, orzu-havaslar hamda tirikchilik uchun kurashishga bo'lgan ehtiyoj va qarama-qarshiliklar izohlanadi.

Maqsud

Shayxzodaning dramaturgiyasi ham uning she'riyati kabi ijtimoiy va falsafiy mazmundadir. U o'z asarlarida milliy teatri rivoji uchun katta hissa qo'shgan. Shayxzodaning dramalarida odamlar o'rtasidagi murakkab munosabatlar, jamiyatdagi adolatsizlik va tengsizlikka qarshi kurash, tarixiy xotira va milliy qadriyatlar asosiy mavzularni tashkil etadi. Uning asarlari orqali tomoshabinlar nafaqat o'zbek millatining tarixiy o'tganini, balki hozirgi jamiyatdagi nohaqliklar, ijtimoiy muammolarni ham chuqurroq anglab olishadi. Shayxzoda dramaturgiyasi faqat o'zbek milliy teatriga hissa qo'shish bilan cheklanmay, balki insoniyatning umumiy masalalarini yoritishda ham katta ahamiyatga ega. Uning dramalarida ko'proq ijtimoiy adolat, inson huquqlari va erkinligi, shuningdek, milliy xususiyatlarni saqlash zarurati ta'kidlanadi. U o'z asarlarida nafaqat ijtimoiy-siyosiy masalalarni yoritishga, balki insonning ichki muammolarini, uning o'z-o'zini anglash yo'lini ham o'rganishga harakat qilgan.

Maqsud Shayxzoda nafaqat she'rlar yozgan va pyesalar yaratgan, balki u adabiyotda tarjimon sifatida ham katta ishlarga qo'l urgan. U ko'plab jahon adabiyotining buyuk namoyandalarini o'zbek tiliga tarjima qilgan. Bu jarayon orqali u o'zbek xalqini jahon adabiyotining eng yaxshi asarlari bilan tanishtirishga muvaffaq bo'lgan. Shayxzodaning tarjimasi jahon madaniyatining o'zbek tilidagi tasvirini yaratdi, bu esa milliy adabiyotning rivojiga va uning xalqaro miqyosda tanilishiga katta hissa qo'shgan. Shayxzoda tarjimasi orqali o'zbek adabiyotining mazmuni kengaydi. U nafaqat asarlarni to'liq tarjima qilib, balki ularning ruhini, mohiyatini o'zbek tilida aks ettirishga harakat

qilgan. Bu uning tarjima san'atidagi yuksak mahoratini va adabiyotga bo'lgan chuqur hurmatini ko'rsatadi. Shayxzodaning tarjima ishlari nafaqat o'zbek tiliga qo'shimcha boylik qo'shgan, balki o'zbek adabiyotining xalqaro miqyosda tanilishini ham ta'minlagan.

Maqsud Shayxzodaning adabiy merosi o'zbek adabiyotining rivojiga katta hissa qo'shgan. Uning she'riyatidagi estetik tafakkur, dramaturgiyasidagi ijtimoiy masalalar va tarjima san'atidagi professional yondashuvlar bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmaydi. U o'z asarlari orqali milliy adabiyotning zamonaviy rivoji, adabiy va ijtimoiy o'zgarishlarga qanday ta'sir ko'rsatgani, uning asarlari orqali shakllangan falsafiy tafakkur va badiiy talqinlarni jamiyatga yetkazgan. Shayxzodaning asarlari, ayniqsa, yosh avlod uchun muhim. Ularning badiiy qiymati faqatgina adabiy jihatdan emas, balki ma'naviy va ijtimoiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Shayxzodaning asarlari milliy uyg'onishning ramzi, ijtimoiy adolat va inson huquqlari uchun kurashning simvoli sifatida qoladi.

Xulosa: Maqsud Shayxzoda o'zbek adabiyotida o'chmas iz qoldirgan shoir, dramaturg va tarjimon sifatida adabiy meros yaratgan buyuk san'atkordir. Uning asarlarida milliy uyg'onish g'oyalari, insoniy qadriyatlar, jamiyatdagi ijtimoiy adolat, tenglik va tarixiy xotira masalalari keng yoritilgan. Shayxzodaning she'riyati, dramaturgiyasi va tarjimasi o'zbek adabiyotining yanada boyishiga, uning jahon miqyosida tanilishiga katta hissa qo'shgan. Uning asarlari nafaqat o'zbek millatining ichki dunyosini aks ettirish bilan cheklanmay, balki butun bir davrning ijtimoiy, siyosiy va madaniy muammolarini ham yoritgan. She'riyati va dramaturgiyasi orqali u o'z davrining murakkab ijtimoiy muammolarini ko'tarib chiqqan va milliy qadriyatlarni saqlash zaruratini ta'kidlagan. Tarjimon sifatida esa u jahon adabiyotining yirik namoyandalarini o'zbek tiliga tarjima qilib, o'zbek o'quvchilariga yangi g'oyalarni taqdim etdi. Shayxzodaning asarlari, shuningdek, yosh avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularni insoniylik, adolat va mehr-oqibat kabi qadriyatlar asosida shakllantiradi.

Takliflar:

1. **Maqsud Shayxzodaning asarlarini yanada kengroq o'rganish:** Shayxzodaning she'riyati, dramaturgiyasi va tarjimalarini adabiyotshunoslikda yanada chuqurroq o'rganish, uning ijodini yangi zamon talablariga moslashtirish va keyingi avlodlarga yetkazish zarur. Buning uchun ilmiy tadqiqotlar, konferensiyalar va adabiy tahlillar tashkil etilishi kerak.

2. **Shayxzodaning asarlarini kengroq targ'ib qilish:** Uning asarlarini nafaqat o'zbek, balki boshqa tillarga ham tarjima qilish zarur. Bu orqali Maqsud Shayxzodaning o'zbek adabiyotiga qo'shgan hissasi xalqaro miqyosda taniladi va uning asarlari jahon adabiyotining qimmatli namunalari sifatida o'rganiladi.

3. **Yosh avlodni Maqsud Shayxzodaning asarlari bilan tanishtirish:** Uning asarlari orqali yoshlarga milliy qadriyatlarni, adolat va tenglikni targ'ib qilish, ularni

insoniylik va ma'naviyatga chaqirish kerak. Bu adabiy va tarbiyaviy tadbirlar orqali amalga oshirilishi mumkin.

4. **Shayxzodaning dramaturgiyasiga e'tibor qaratish:** Uning dramatik asarlari nafaqat o'zbek teatrini rivojlantirishga xizmat qiladi, balki ijtimoiy masalalarni ko'tarib chiqish orqali jamiyatni o'zgarishga chaqiradi. Shuning uchun, teatr sahnalarida Maqsud Shayxzodaning asarlarini muntazam ravishda namoyish etish va bu orqali adabiy merosini jonlantirish zarur.

5. **Maqsud Shayxzodaning tarjimasi orqali o'zbek tilining boyishini davom ettirish:** Shayxzoda tarjima qilgan asarlarni o'rganish va uning tarjimasi usullarini o'zlashtirish orqali tarjima san'atining yanada rivojlanishiga hissa qo'shish lozim. Bu nafaqat o'zbek tilining boyishiga, balki o'zbek adabiyotining xalqaro miqyosda tanilishiga olib keladi.

Maqsud Shayxzodaning asarlari adabiyotimizning yorqin yulduzi bo'lib, uning ijodi yosh avlod uchun muhim o'rnakdir. Uning ijodiy merosini saqlash, o'rganish va keng targ'ib qilish zamonaviy adabiyotning rivojiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayev, S. (2007). *Maqsud Shayxzoda va uning ijodi*. Toshkent: Adabiyot nashriyoti.
2. Shayxzoda, M. (1984). *Tanlangan asarlar*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
3. Askarova, Z. (2015). *O'zbek adabiyotining zamonaviy tendensiyalari*. Toshkent: Yangi Avlod nashriyoti.
4. Rizaev, X. (2013). *Maqsud Shayxzoda: Shoir va dramaturg sifatida*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
5. Tursunov, F. (2012). *Maqsud Shayxzoda va jahon adabiyoti*. Samarqand: Samarqand universiteti nashriyoti.
6. Karimov, I. (2018). *O'zbek teatrining rivoji va Maqsud Shayxzoda*. Toshkent: San'at nashriyoti.
7. Abduqodirov, R. (2014). *Maqsud Shayxzoda va milliy teatr*. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi.
8. Xo'jaeva, N. (2010). *Adabiyot va tarjima: Shayxzodaning tarjima san'ati*. Toshkent: O'zbekiston davlat nashriyoti.
9. Maqsud Shayxzoda, *Dramatik asarlar*, (1979). Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
10. Hamidov, O. (2011). *O'zbek dramaturgiyasining asoschilari*. Toshkent: O'zbek adabiyoti va san'ati nashriyoti.
11. Fattahov, Z. (2017). *Maqsud Shayxzoda va uning dramaturgiyasi*. Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti.

12. Tursunova, G. (2015). *She'riyat va tarix: Maqsud Shayxzodaning o'rni*. Toshkent: Nafis nashriyoti.
13. Sultonov, E. (2009). *Shayxzodaning ijodi: Shoir va dramaturg sifatida*. Buxoro: Buxoro universiteti nashriyoti.
14. Ismoilov, M. (2006). *Tarjima san'ati va Maqsud Shayxzoda*. Toshkent: Yangilanish nashriyoti.
15. G'afurov, U. (2019). *Maqsud Shayxzodaning asarlari va milliy teatr*. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.

